DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

22. december 2010 *

I sag C-118/09,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission (Østrig) ved afgørelse af 16. marts 2009, indgået til Domstolen den 1. april 2009, i sagen indledt af

Robert Koller,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne K. Schiemann og L. Bay Larsen (refererende dommer),

* Processprog: tysk.

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— abogado R. Koller, selvmøder

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget

— den tjekkiske regering ved M. Smolek, som befuldmægtiget

— den græske regering ved E. Skandalou og S. Vodina, som befuldmægtigede

— den spanske regering ved J. López-Medel Báscones, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved C. Hermes og H. Støvlbæk, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 2. juni 2010,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/19/EF af 14. maj 2001 (EFT L 206, s. 1, herefter »det ændrede direktiv 89/48«).

2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med en sag mellem Robert Koller og Rechtsanwaltsprüfungskommission beim Oberlandesgericht Graz (kommissionen til prøvelse af adgangen til advokaterhvervet ved Oberlandesgericht Graz) vedrørende en afgørelse truffet af sidstnævntes formand, hvorefter Robert Koller ikke fik adgang til egnethedsprøven for udøvelse af advokaterhvervet i Østrig eller ikke blev fritaget for at aflægge denne prøve.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 1, litra a), b) og g), i det ændrede direktiv 89/48 bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved

a) eksamensbevis: ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser under ét

— som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, der er udpeget i overensstemmelse med denne stats love eller administrative bestemmelser

— hvoraf det fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en postgymnasial uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, ved et universitet eller en anden højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau, og i påkommende tilfælde, at han med positivt resultat har gennemgået den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves ud over den postgymnasiale uddannelse, og

— hvoraf det fremgår, at indehaveren besidder de erhvervsmæssige kvalifikationer, der er påkrævet for at få adgang til et lovreguleret erhverv i den pågældende medlemsstat eller til at udøve det

såfremt den uddannelse, som dette eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis er udstedt for, overvejende har fundet sted i Fællesskabet [...]

Med et eksamensbevis som defineret i første afsnit sidestilles ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser under ét, som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, såfremt der er tale om beviser for en uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet og i denne medlemsstat anerkendes af en kompetent myndighed som værende på tilsvarende niveau, og såfremt der i den pågældende medlemsstat til disse beviser er knyttet de samme rettigheder vedrørende adgang til og udøvelse af et lovreguleret erhverv

b) værtsland: den medlemsstat, hvori en EF-statsborger ansøger om tilladelse til at udøve et lovreguleret erhverv, og som ikke er den stat, i hvilken den pågældende erhvervede sit eksamensbevis eller først udøvede det pågældende erhverv

[…]

g) egnethedsprøve: en kontrol udelukkende af ansøgerens faglige kundskaber, som foretages af værtslandets kompetente myndigheder, og hvis formål er at vurdere ansøgerens egnethed til at udøve et lovreguleret erhverv i dette land.

Med henblik på denne kontrol opstiller de kompetente myndigheder en liste over de fag, der på grundlag af en sammenligning mellem den uddannelse, der kræves i den pågældende medlemsstat, og den uddannelse, som ansøgeren har fået, ikke er omfattet af eksamensbeviset eller det eller de kvalifikationsbeviser, som ansøgeren fremlægger.

Ved egnethedsprøven skal der tages hensyn til det forhold, at ansøgeren i oprindelseslandet eller det land, han kommer fra, er en kvalificeret fagmand. Prøven skal vedrøre fag, som vælges blandt dem, der er opført på listen, og hvortil kendskab er en væsentlig forudsætning for, at ansøgeren kan udøve det pågældende erhverv i værtslandet. Prøven kan ligeledes omfatte kendskabet til den faglige etik, der gælder for de pågældende former for virksomhed i dette land. De nærmere betingelser for egnethedsprøven fastsættes af værtslandets kompetente myndigheder under overholdelse af reglerne i fællesskabsretten.

[…]«

4 Artikel 3, litra a), i det ændrede direktiv 89/48 bestemmer:

»Når der i værtslandet kræves et eksamensbevis for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, kan den kompetente myndighed ikke under henvisning til manglende kvalifikationer nægte en EF-statsborger adgang til at optage eller udøve et sådant erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere,

a) såfremt ansøgeren er i besiddelse af det eksamensbevis, som i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat […]«

5 Direktivets artikel 4, stk. 1 og 2, bestemmer:

»Artikel 3 er ikke til hinder for, at værtslandet ligeledes af ansøgeren kræver:

a) at han beviser, at han har erhvervserfaring, når varigheden af den uddannelse, som han i henhold til artikel 3, litra a) og b), dokumenterer at have gennemgået, er mindst et år kortere end den uddannelsestid, der kræves i værtslandet. […]

[…]

b) at han gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller består en egnethedsprøve:

— når den uddannelse, han i henhold til artikel 3, litra a) og b), har fået, omfatter fag eller discipliner, der er væsentligt forskellige fra dem, der er omfattet af det eksamensbevis, som er foreskrevet i værtslandet, eller

— når det lovregulerede erhverv — i det tilfælde, der er nævnt i artikel 3, litra a) — i værtslandet omfatter en eller flere former for lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed, der ikke forekommer i det lovregulerede erhverv i oprindelseslandet eller det land, som ansøgeren kommer fra, og denne forskel er karakteriseret ved en særlig uddannelse, som kræves i værtslandet, og som omfatter fag, der er væsensforskellige fra de fag, der er omfattet af det af ansøgeren fremlagte eksamensbevis, eller

[…]

Kræver værtslandet, at ansøgeren gennemgår en prøvetid eller består en egnethedsprøve, skal det først undersøge, om de kundskaber, ansøgeren har erhvervet i løbet af sin erhvervserfaring, er af en sådan karakter, at de helt eller delvis dækker den væsentlige forskel, der er henvist til i det foregående afsnit.

Gør værtslandet brug af denne mulighed, skal det give ansøgeren ret til at vælge mellem prøvetid og egnethedsprøve. For erhverv, for hvis udøvelse det er nødvendigt at have nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element, kan værtslandet som en fravigelse af dette princip foreskrive en prøvetid eller en egnethedsprøve. […]

2. Værtslandet kan dog ikke anvende bestemmelserne i stk. 1, litra a) og b), kumulativt.«

Nationale bestemmelser

6 Kapitel 3 i forbundsloven om europæiske advokaters frie udveksling af tjenesteydelser og etablering i Østrig (Bundesgesetz über den freien Dienstleistungsverkehr und die Niederlassung von europäischen Rechtsanwälten in Österreich, BGBl. I, 27/2000, i

den affattelse, der er offentliggjort i BGBl. I, 59/2004, herefter »EuRAG«) omfatter bl.a. §§ 24-29. EuRAG's § 24 fastsætter:

»1. Statsborgere i Den Europæiske Unions medlemsstater [...], som har erhvervet et eksamensbevis, hvoraf det fremgår, at indehaveren besidder de faglige kundskaber, der er påkrævet for at få direkte adgang til et i bilaget til denne forbundslov anført erhverv, kan efter anmodning optages på listen over advokater […], hvis de har bestået en egnethedsprøve.

2. Ved eksamensbeviser som omhandlet i stk. 1 forstås ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis som omhandlet i […] direktiv 89/48 […]«

7 EuRAG's § 25 er affattet som følger:

»Egnethedsprøven er en statslig kontrol udelukkende af ansøgerens faglige kundskaber, hvis formål er at vurdere ansøgerens egnethed til at udøve advokaterhvervet i Østrig. Ved egnethedsprøven skal der tages hensyn til det forhold, at ansøgeren i en stat, der er medlem af Den Europæiske Union, er i besiddelse af en faglig kvalifikation, som giver adgang til at udøve advokaterhvervet.«

8 EuRAG's § 27 bestemmer:

»Efter anmodning fra ansøgeren træffer formanden for Rechtsanwaltsprüfungskommission efter samråd med advokatsamfundet ved Oberlandesgerichts sæde afgørelse om adgangen til egnethedsprøven senest fire måneder efter, at ansøgeren har indgivet en fuldstændig ansøgning.«

9 EuRAG's § 29 bestemmer:

»Efter anmodning giver formanden for Rechtsanwaltsprüfungskommission efter samråd med det i henhold til § 26 kompetente advokatsamfund fritagelse for prøvefag, såfremt ansøgeren beviser, at han i forbindelse med sin hidtidige uddannelse eller sin hidtidige erhvervsmæssige virksomhed inden for et prøvefag har erhvervet de for udøvelsen af advokaterhvervet i Østrig påkrævede materielle og processuelle kundskaber i østrigsk ret.«

10 § 1 i lov om advokatvirksomhed (Rechtsanwaltsordnung, RGBl. 96/1868, i den affattelse, der er offentliggjort i BGBl. I, 128/2004, herefter »RAO«) har følgende ordlyd:

»1) Til udøvelse af advokaterhvervet i [Østrig] kræves ingen offentlig udnævnelse, men kun bevis for overholdelse af nedenstående krav og optagelse på listen over advokater […]

2) Disse betingelser er følgende:

[…]

d) praktisk uddannelse af den lovbestemte karakter og varighed

e) bestået advokateksamen

[…]«

11 I henhold til RAO's § 2, stk. 2, skal den praktiske uddannelse have en varighed af fem år, heraf mindst ni måneder ved en domstol eller en anklagemyndighed og mindst tre år hos en advokat i Østrig.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

12 Den 25. november 2002 erhvervede Robert Koller, der er østrigsk statsborger, ved universitetet i Graz (Østrig) graden »Magister der Rechtswissenschaften«, dvs. et eksamensbevis for en juridisk kandidatgrad af mindst otte semestres varighed.

13 Ved afgørelse af 10. november 2004 anerkendte det spanske ministerium for undervisning og videnskab graden »Magister der Rechtswissenschaften« som ligestillet med graden »Licenciado en Derecho«, for så vidt som ansøgeren havde fulgt et undervisningsforløb ved universitetet i Madrid (Spanien) og havde bestået supplerende prøver i overensstemmelse med den godkendelsesprocedure, der er fastsat i spansk ret.

14 Idet advokatsamfundet i Madrid konstaterede, at Robert Koller havde fået tildelt graden »Licenciado en Derecho«, fik han den 14. marts 2005 ret til at benytte titlen »abogado«.

15 Den 5. april 2005 ansøgte Robert Koller Rechtsanwaltsprüfungskommission ved Oberlandesgericht Graz om at måtte aflægge egnethedsprøve til udøvelse af advokaterhvervet. Samtidig anmodede han i henhold til EuRAG's § 29 om fritagelse for samtlige de fag, der udgør egnethedsprøven.

16 Ved afgørelse af 11. august 2005 afslog formanden for Rechtsanwaltsprüfungskommissionen i henhold til EuRAG's § 27 anmodningen om adgang til egnethedsprøven. På dette tidspunkt drev Robert Koller advokatvirksomhed i Spanien. Han indbragte denne afgørelse for Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission (øverste disciplinærkommission for advokater, herefter »OBDK«).

17 Ved afgørelse af 31. januar 2006 forkastede OBDK Robert Kollers klagepunkter. OBDK baserede for det første sin afgørelse på den omstændighed, at det i Spanien, i modsætning til gældende ret i Østrig, ikke er nødvendigt at have gennemført en praktisk uddannelse for at udøve advokaterhvervet. OBDK fandt på denne baggrund, at Robert Kollers anmodning havde til formål at omgå det krav om praktisk uddannelse af fem års varighed, der er påkrævet i henhold til gældende ret.

18 Ifølge OBDK er graden »Licenciado en Derecho« for det andet ikke tilstrækkelig til at få adgang til egnethedsprøven i henhold til EuRAG's kapitel 3. I denne henseende sondres der i artikel 1, litra a), andet led, i det ændrede direktiv 89/48 mellem at have gennemgået en postgymnasial uddannelse af mindst tre års varighed med positivt resultat og den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves ud over den postgymnasiale uddannelse. Under disse omstændigheder fastslog OBDK, at den i henhold til EuRAG påkrævede egnethedsprøve er beregnet på udelukkende at bedømme ansøgerens faglige kundskaber. Da Robert Koller ifølge OBDK ikke besidder nogen faglige kundskaber, kan han ikke få adgang til egnethedsprøven. Endelig har de samtidige anmodninger om adgang til egnethedsprøven og fritagelse reelt til hensigt forsætligt at omgå østrigsk lovgivning.

19 Robert Koller anlagde sag ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstolen i Østrig), der ved dom af 13. marts 2008 annullerede nævnte afgørelse bl.a. med den begrundelse, at der ikke forelå elementer, der tydede på misbrug fra ansøgerens side. OBDK skal følgelig på ny træffe afgørelse vedrørende Robert Kollers anmodning om adgang til egnethedsprøven til udøvelse af advokaterhvervet.

20 Det er på denne baggrund, at OBDK har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Finder direktiv 89/48[…] anvendelse på en østrigsk statsborger, når denne

a) i Østrig har bestået en juridisk universitetseksamen og derved fået tildelt den akademiske grad »Magister der Rechtswissenschaften«

b) derpå i henhold til et anerkendelsesdokument udstedt af […] [det spanske] ministerium for uddannelse og videnskab efter aflæggelse af supplerende prøver ved et spansk universitet, hvor studietiden imidlertid udgjorde under tre år, fik ret til at anvende den — med den østrigske faglige titel ligeværdige — spanske titel »Licenciado en Derecho«, og

c) ved optagelse som medlem af advokatsamfundet i Madrid fik ret til at anvende den faglige titel »abogado« og faktisk, dvs. inden indgivelsen af ansøgningen, i tre uger og med hensyn til tidspunktet for førsteinstansens afgørelse i højst fem måneder, har udøvet advokaterhvervet i Spanien.

2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

Er en fortolkning af EuRAG's § 24, hvorefter erhvervelsen af et østrigsk juridisk eksamensbevis samt den efter aflæggelse af supplerende prøver ved et spansk universitet i løbet af en periode på mindre end tre år opnåede ret til at anvende

den spanske faglige titel »Licenciado en Derecho« ikke er tilstrækkelig til at give adgang til at aflægge egnethedsprøve i Østrig i henhold til EuRAG's § 24, stk. 1, uden bevis for den efter national ret (RAO's § 2, stk. 2) krævede praksis, selv om sagsøgeren i Spanien, uden et tilsvarende praksiskrav, har ret til at anvende den faglige titel »abogado og dér inden ansøgningen har udøvet erhvervet i tre uger og med hensyn til tidspunktet for førsteinstansens afgørelse i højst fem måneder, forenelig med direktiv 89/48[…]?««

Om Domstolens kompetence

21 Indledningsvis skal der tages stilling til, om OBDK er en ret i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 234 EF, og om Domstolen følgelig er kompetent til at besvare de spørgsmål, som OBDK har forelagt for den.

22 I denne henseende bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at for at bedømme, om det organ, der forelægger en sag, er en »ret« i artikel 234 EF's forstand, hvilket er et spørgsmål, som alene skal afgøres på grundlag af EU-retten, tager Domstolen en hel række forhold i betragtning, såsom om organet er oprettet ved lov, har permanent karakter, virker som obligatorisk retsinstans, anvender en kontradiktorisk sagsbehandling, træffer afgørelse på grundlag af retsregler, og om det er uafhængigt (jf. bl.a. dom af 17.9.1997, sag C-54/96, Dorsch Consult, Sml. I, s. 4961, præmis 23, af 31.5.2005, sag C-53/03, Syfait m.fl., Sml. I, s. 4609, præmis 29, og af 14.6.2007, sag C-246/05, Häupl, Sml. I, s. 4673, præmis 16).

23 Som generaladvokaten har anført i punkt 52 i forslaget til afgørelse, foreligger imidlertid alle de nødvendige forhold for at kunne kvalificere OBDK, om hvilken det er ubestridt, at den virker som obligatorisk retsinstans, som en ret i artikel 234 EF's forstand.

24 Domstolen har dermed kompetence til at besvare de af den forelæggende ret stillede spørgsmål.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

25 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om indehaveren af et kvalifikationsbevis, der er udstedt i værtslandet, kan påberåbe sig bestemmelserne i det ændrede direktiv 89/48 for at få adgang til det lovregulerede advokaterhverv i denne medlemsstat, under forudsætning af at han bestået en egnethedsprøve, når kvalifikationsbeviset er udstedt for en postgymnasial uddannelse af mere end tre års varighed, og indehaveren også har et ligestillet kvalifikationsbevis udstedt i en anden medlemsstat for en supplerende uddannelse af mindre end tre års varighed, der har givet vedkommende adgang til i den sidstnævnte medlemsstat at optage det lovregulerede advokaterhverv, hvilket vedkommende rent faktisk udøvede dér på datoen for sin ansøgning om adgang til egnethedsprøven.

26 Det bemærkes, at begrebet »eksamensbevis« som defineret i artikel 1, litra a), i det ændrede direktiv 89/48 udgør grundpillen i den generelle ordning for anerkendelse af eksamensbeviser for videregående uddannelser, som dette direktiv har fastsat (jf. bl.a. dom af 23.10.2008, sag C-286/06, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 8025, præmis 53).

27 Artikel 3, stk. 1, litra a), i det ændrede direktiv 89/48 giver, med forbehold af bestemmelserne i direktivets artikel 4, enhver ansøger, som er indehaver af et »eksamensbevis« i dette direktivs forstand, der giver vedkommende adgang til at udøve et lovreguleret erhverv i en medlemsstat, ret til at udøve samme erhverv i enhver anden medlemsstat (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Spanien, præmis 54).

28 For så vidt angår de kvalifikationer, som Robert Koller har påberåbt sig, understreges, at »eksamensbeviset« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra a), i direktiv 89/48, kan bestå af en flerhed af kvalifikationsbeviser.

29 Hvad angår betingelsen i artikel 1, litra a), første led, i det ændrede direktiv 89/48 bemærkes, at i sagen, der gav anledning til dom af 29. januar 2009, Consiglio Nazionale degli Ingegneri (sag C-311/06, Sml. I, s. 415), fandt Domstolen i nævnte doms præmis 48, at denne betingelse var opfyldt, da hver af de kvalifikationsbeviser, som en person, der havde anmodet om at blive optaget i ingeniørregistret i Italien, havde påberåbt sig, var udstedt af en kompetent myndighed, der var udpeget i overensstemmelse med henholdsvis de italienske og de spanske lovbestemmelser. Nævnte betingelse er ligeledes opfyldt for så vidt angår de kvalifikationsbeviser, som Robert Koller har fremlagt, da hver af disse er udstedt af en kompetent myndighed, der er udpeget i overensstemmelse med henholdsvis de østrigske og de spanske lovbestemmelser.

30 For så vidt angår betingelsen i artikel 1, litra a), andet led, i det ændrede direktiv 89/48 bemærkes — som Domstolen ligeledes fastslog i præmis 49 i dommen i sagen Consiglio Nazionale degli Ingegneri vedrørende den dér omhandlede person i hovedsagen — at en person som Robert Koller opfylder betingelsen om, at indehaveren med positivt resultat skal have gennemgået en postgymnasial uddannelse af mindst tre års

varighed ved et universitet. Dette attesteres nemlig udtrykkeligt i det kvalifikationsbevis, som universitetet i Graz har udstedt til Robert Koller.

31 Hvad angår betingelsen i artikel 1, litra a), tredje led, i det ændrede direktiv 89/48 fremgår det af anerkendelsesdokumentet udfærdiget af det spanske ministerium for undervisning og videnskab og under alle omstændigheder af advokatsamfundet i Madrids optagelse af Robert Koller i listen over advokater, at han har de påkrævede erhvervsmæssige kvalifikationer for få adgang til et lovreguleret erhverv i Spanien (jf. i denne retning dommen i sagen Consiglio Nazionale degli Ingegneri, præmis 50).

32 I modsætning til det godkendelsescertifikat, som blev fremlagt af personen i hovedsagen i den sag, der gav anledning til dommen i sagen Consiglio Nazionale degli Ingegneri, der ikke var for en uddannelse henhørende under det spanske uddannelsessystem og ikke var baseret på en eksamen eller erhvervserfaring opnået i Spanien, bekræfter det spanske kvalifikationsbevis, som Robert Koller har fremlagt, desuden at han har opnået en supplerende kvalifikation i forhold til det bevis, der er opnået i Østrig.

33 Selv om det er rigtigt, at et kvalifikationsbevis, som attesterer erhvervsmæssige kvalifikationer, ikke kan sidestilles med et »eksamensbevis« i det ændrede direktiv 89/48's forstand, uden at der helt eller delvist er opnået kvalifikationer inden for rammerne af uddannelsessystemet i den medlemsstat, som har udstedt dette kvalifikationsbevis (jf. i denne retning dommen i sagen Consiglio Nazionale degli Ingegneri, præmis 55), er dette altså ikke tilfældet for det kvalifikationsbevis, som Robert Koller har påberåbt sig i hovedsagen.

34 Den omstændighed, at det spanske kvalifikationsbevis ikke er opnået for en erhvervsmæssig uddannelse på tre år fulgt i Spanien, er i øvrigt uden betydning i denne henseende. Direktivets artikel 1, litra a), første afsnit, kræver nemlig ikke, at den postgymnasiale uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid skal være udført i en anden medlemsstat end værtslandet.

35 En person som Robert Koller er således indehaver af et »eksamensbevis« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra a), i det ændrede direktiv 89/48.

36 Det første spørgsmål skal herefter besvares med, at indehaveren af et kvalifikationsbevis, der er udstedt i værtslandet, kan påberåbe sig bestemmelserne i det ændrede direktiv 89/48 for at få adgang til det lovregulerede advokaterhverv i denne medlemsstat, under forudsætning af at han bestået en egnethedsprøve, når kvalifikationsbeviset er udstedt for en postgymnasial uddannelse af mere end tre års varighed, og indehaveren også har et ligestillet kvalifikationsbevis udstedt i en anden medlemsstat for en supplerende uddannelse af mindre end tre års varighed, der har givet vedkommende adgang til i den sidstnævnte medlemsstat at optage det lovregulerede advokaterhverv, hvilket vedkommende rent faktisk udøvede dér på datoen for sin ansøgning om adgang til egnethedsprøven.

Det andet spørgsmål

37 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om det ændrede direktiv 89/48 skal fortolkes således, at det er til hinder for, at de kompetente myndigheder i værtslandet afslår at give en person, der befinder sig i en situation som sagsøgeren i hovedsagen, adgang til egnethedsprøven til udøvelse

af advokaterhvervet, når den pågældende ikke kan fremlægge bevis for at have gennemført den praktiske uddannelse, som kræves i henhold til denne medlemsstats lovgivning.

38 En person som Robert Koller har som indehaver af et »eksamensbevis« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra a), i det ændrede direktiv 89/48, ret til i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1, litra a), at optage det lovregulerede advokaterhverv i værtslandet.

39 For så vidt angår erhverv, for hvis udøvelse det er nødvendigt at have nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element, er artikel 3 i det ændrede direktiv 89/48 imidlertid ikke til hinder for, at værtslandet i henhold til direktivets artikel 4, stk. 1, litra b), ligeledes kræver, at ansøgeren består en egnethedsprøve, forudsat at denne medlemsstat først undersøger, om de kundskaber, ansøgeren har erhvervet i løbet af sin erhvervserfaring, er af en sådan karakter, at de helt eller delvist dækker den væsentlige forskel, der er henvist til i sidstnævnte bestemmelses første afsnit.

40 Eftersom ansøgeren i værtslandet skal bestå en egnethedsprøve, der netop har til formål at sikre, at den pågældende er kvalificeret til at udføre det lovregulerede erhverv i denne medlemsstat, kan sidstnævnte således ikke i henhold til artikel 4 i det ændrede direktiv 89/48 afslå at give en person, der befinder sig i en situation som sagsøgeren i hovedsagen, adgang til en sådan prøve med den begrundelse, at den pågældende ikke har gennemført den praktiske uddannelse, som kræves i henhold til denne medlemsstats lovgivning.

41 Det andet spørgsmål skal herefter besvares med, at det ændrede direktiv 89/48 skal fortolkes således, at det er til hinder for, at de kompetente myndigheder i værtslandet afslår at give en person, der befinder sig i en situation som sagsøgeren i hovedsagen,

adgang til egnethedsprøven til udøvelse af advokaterhvervet, når den pågældende ikke kan fremlægge bevis for at have gennemført den praktiske uddannelse, som kræves i henhold til denne medlemsstats lovgivning.

Sagens omkostninger

42 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

1) Indehaveren af et kvalifikationsbevis, der er udstedt i værtslandet, kan påberåbe sig bestemmelserne i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/19/EF af 14. maj 2001, for at få adgang til det lovregulerede advokaterhverv i denne medlemsstat, under forudsætning af at han bestået en egnethedsprøve, når kvalifikationsbeviset er udstedt for en postgymnasial uddannelse af mere end tre års varighed, og indehaveren også har et ligestillet kvalifikationsbevis udstedt i en anden medlemsstat for en supplerende uddannelse af mindre end tre års varighed, der har givet vedkommende adgang til i den sidstnævnte medlemsstat at optage det lovregulerede advokaterhverv, hvilket vedkommende rent faktisk udøvede dér på datoen for sin ansøgning om adgang til egnethedsprøven.

2) Direktiv 89/48, som ændret ved direktiv 2001/19, skal fortolkes således, at det er til hinder for, at de kompetente myndigheder i værtslandet afslår at give en person, der befinder sig i en situation som sagsøgeren i hovedsagen, adgang til egnethedsprøven til udøvelse af advokaterhvervet, når den pågældende ikke kan fremlægge bevis for at have gennemført den praktiske uddannelse, som kræves i henhold til denne medlemsstats lovgivning.

Underskrifter